

Bente Polano, Efter stormen, Monotypi 10, 2013, 42 x 29 cm.

Kunsten er lang, livet er kort

– Om forholdet mellem melankoli og kunst.

Dette kunstessay om livets blå undertone – melankolien, illustreres med udvalgte værker af billedhuggeren, grafikeren og maleren Bente Polano.

1. At være melankoliker har i mere end 2000 år været betragtet som ensbetydende med at være fremragende, skabende, genial – og gal. Sådan har det at være kunstner og melankoliker været sammenfattende roller. Allerede Aristoteles spurgte: "Hvorfor er alle undtagelsesmennesker melankolikere?"

Helt tilbage i platonisk filosofi har den melankolske tilstand været knyttet til kunstnerisk kreativitet. Melankolikeren kastes frem og tilbage mellem nattens destruktive kræfter og højere former for klar-syn. Galskab og genialitet er følgesvende. Kunstnerens temperament er således en slags positiv melankoli.

Erfaringen af tab og adskillelse hører til i grunden af melankolien. Den moderne bevidsthed oplever sig selv som indsat i et brud, der potentielt truer med undergang og afmægtighed, og som lader verden glide fra hinanden. Erfaringer af denne art fører fluks det enkelte menneske ud i melankolien. Men hvor man kunne tro, at det ville gå til bunds, ender det faktisk ofte med at blive en frugtbar og intens erfaring.

Når kunstnere i nutiden fortæller om deres inspiration og skaberkraft, kommer ofte længslen og vemodet i fokus. Ordspektret slår ud fra en stor bred klangbund. De

psykiske oplevelseskvaliteter kan fx være tomhed, uro, angst, smerte, græmmelse, savn, forvirring, tørst, anelse, kærlighed, melankoli og drøm.

Det er lidt underligt med denne længsel, dette vemod. I vemodet kan vi alle glæde os, men det samme vemod fremkalder en sorg. Musik, naturen, mindelsen, duften eller gamle ting hører til det, der både fremkalder glæde og sorg. Midt i det hele lever kunstneren i en drøm om at bygge bro henover adskillelsen. Det er netop længslen tilbage eller frem til noget. Det er følelsen af indsigt om og sorgen over, at denne brobygning ikke er mulig. Derfor dukker disse vemodsløser op i spændingen mellem glæde og sorg.

2. Er en sammentænkning af en erkendelse af livets korthed, sorg, død og skønhed mulig? Er det muligt at spænde buen ud mellem lidelse og nydelse, så selv melankolien får konstruktive og skabende nedslag?

Der findes en solid filosofisk, litterær, psykologisk og æstetisk tradition for at bekræfte synspunktet om kunstens særlige evne til at yde modstand og bidrage med en type sorgovervindelse. Fænomenet melankoli er dybt forankret i europæisk kultur->

>> historie. Her er der mange eksempler på, at melankolien, forstået som tilværelsens blå undertone, er meget generøs.

Litterært kan det formuleres sådan: Melankoli som middel mod melankoli er en topos, der blev fremtrædende fra og med renessancens tid. I flere tyske sørgespil dukkede denne bestræbelse således op. Melankoli er en forudsætning for allegori, som indebærer, at alt ligesom bliver dødt og meningsløst. Nogen egentlig eller definitiv lindring findes ikke her. Men samtidig er det netop melankolien, der får allegorien til at skifte fra meningsløshed til mening, eller "redning".

Democritus Junior hører til dem, der ved at 'melankolisere' fandt en vej til erkendelse og lindring. Latter kan fx godt være galskab, men latter er også forbundet med visdom. Demokrit er af og til fremhævet som et ypperligt eksempel. Jo mere klog man er i andres øjne, desto større torsk er man i andres. Det hører til visdommens latter. Denne latter er blevet knyttet til hellig galskab og guddommelig vanvid og beruselse. Og når sjælen har smagt den himmelske nektar, bliver man digter. Altså: På den ene side gal, på den anden genial.

3. Vemodets eksistentielle forlængelse ind i kunstnerens virke rummer et stort potentiale. Nedstemtheden, smerten eller vemodet kan give dem et klarsyn, hvor de ser noget af virkelighedens manglende evne til at give en dybere og vedvarende tilfredsstillelse. Længsler overføres til de mål, de sætter for livet, men virkeliggørelsen af målene er ikke i stand til at bære trykket af forventningerne.

Erfaringen spiller denne vej: Vi havde det, så længe vi ikke havde det, men mistede det, da vi fik det. Noget helt afgørende blev borte under de almindelige forventningstryk om virkeliggørelsen af drømmene. Realiseringen efterlader en tomhed, som ikke var der før. Vi oplever en slags tomhedens nærvær. Det kan sættes på en mere poetisk formel: "Nærmest er du, når du er borte. Noget bliver borte, når du er nær".

Om denne stemning har en farve, så er den blå. Den blå farve kan være dyb og klar, men på samme tid så mættet af noget andet, en længsel, en sorg, der ikke lader sig gribe. Den blå farve er himmelens og havets farve, og den bærer på en måde sejren i sig, det storladne, det frie og triumferende. Men friheds- og sejrsperspektivet er absolut ikke enerådende. Den dybe blå farve minder også om havets dybe, dragende

Bente Polano, Man in blue, skulptur i bronze, 2010.

“Ud af dyb, sensitiv sansning skærer Polano sig vej ind til det dybeste i eksistensen. Det figurative er på samme tid både markeret og let anstrøget.”

og sugende kræfter, kræfter som til tider skræmmer os og gør os svimle og utrygge. I værste fald er havet også det, der tager menneskeliv.

4. Melankolien er blevet betragtet som den kunstneriske tilstand par excellence. Derfor taler kunstnermyten også sandt: Kunstneren lider. Det generøse i melankolien er det punkt, hvor ensomheden bliver brudt og bliver til et udtryk i skrift, figur eller billede. Kunstneren trækker sig ind i sig

selv, ind i mørket, og finder dér skabelsens kilde. Melankolien er derfor en følge af ensomhed.

Evnen til kreativitet, til modning og følelsesmæssig udvikling er knyttet til menneskets evne til at være alene med sig selv. Evnen til at klare eller magte kedsomheden. Primært dét. Uden evnen til at udholde sig selv og sit eget selskab, modnes og vokser man ikke som menneske. Det er derfor vigtigt at tage vare på det rum, som alle mennesker har i deres indre. Der kan der nemlig ske en kritisk og kreativ bearbejdelse af impulser indefra og udtryk udefra.

I dette eftertankens rum har nedstemtheden, melankolien og kedsomheden en livgivende kvalitet. Hvis man ikke udholder kedsomheden, vil man heller ikke drage nytte af dette kreative rum. Kan man ikke stoppe op, så sker der det, at kedsomheden, som man flygter fra, kun øges i omfang. Man bliver selv et kedeligt, overfladisk og utaknemmeligt menneske, som hele tiden forlanger at blive underholdt.

En flugt fra vemodet eller måske mismod gennem adspredelse, underholdning eller smarte kneb bidrager kun til et ukontrollerbart vemod. Det knuste eller negligerede vemod kan få svært ved at rejse sig igen. Det vil forhindre mig i at komme styrket videre – og konstruktivt gøre kreativt brug af det.

Skønhedens milde melankoli eller vemodets skønhed, fx i billedkunst, kan åbne den skjulte port til vort indre. I livets undertone af sorg findes der en skønhed og taknemmelighed, der kan tolkes som stærke minder, der bliver lagret ovenpå hinanden, den smertende indsigt om, at det skønne kun var kort, eller at lykken er en tilfældig gæst. Der ligger en stærk kode, et kald, i sådanne oplevelser. Et kald til kreativitet.

5. Billedhuggeren, grafiker og maleren Bente Polano har modet til at bære på og reflektere over forgængelighedens sorg, tabet, så livets energistrøm vender fra det fraværende til det nærværende. Megen kunst opholder sig ved destruktion, men Polanos værker, både malerier, litografier og skulpturer, åbner op for andre måder at håndtere det svære på.

Maleriet 'Here Comes the Sun' viser mennesker i et symbolistisk landskab. Skikkelserne mødes i deres bevægelse ude i et skovlandskab. Her rører de sig eller går vejen sammen. Bevægelsen udvikler sig filmisk, hvor der ikke længere helt kan 'stilles skarpt' i den nærmest drømmeagtige oplevelse.

Bente Polano, Frokost i det grønne, 2013-2014, Olie på lærred, 246 x 177 cm.

“Det generøse i melankolien er det punkt, hvor ensomheden bliver brudt og bliver til et udtryk i skrift, figur eller billede. Kunstneren trækker sig ind i sig selv, ind i mørket, og finder dér skabelsens kilde.”

Transparente menneskeskikkelser dukker op i skov og ved hav. Skikkelserne synes nok at tilhøre vores egen tid, men de træder ligesom frem i et åbent drømmesyn. De fremstår som erindringsbilleder fra forskellige situationer og øjeblikke, bragt sammen som de er i bløde diffuse og gennemsigtige landskaber, der bygges op gennem mange nænsomme farve- og lasurlag. Disse lag er en vej ind til en dybt erfaret indsigt ind i dybderne, til tyngden, til kærligheden, lidenskab, smerten, glæden og håbet.

Noget lignende gælder maleriet med titlen 'Frokost i det grønne'.

Ud af dyb, sensitiv sansning skærer Polano sig vej ind til det dybeste i eksistensen. Det figurative er på samme tid både markeret og let anstrøget. Dybe erindringsspor dukker op og flytter med ind i nye rum, hvor de lever deres liv i beskuelse og samtale. Erindringerne er dog hele vejen genspejlinger af en hudløs sårbarhed og ærlighed. Intet fra eftertænkningens og smertens dybder er ligesom gemt af vejen. Uroen,

usikkerheden og smerten kommer til syne. Men det gør omsorgen, kærlighedens forpligtelse og hengivelse også.

Synligheden for hinanden bidrager til, at også det enkelte menneskes eksistens bekræftes og fornyes. Det bløde, drømmende svæv og den mere hårdkogte skyggebølge møder hinanden i Bente Polanos værker. Blikket og åbenheden får en betydning og tyngde, som kræver en helt særlig mestring, der er eksistentielt og melankolsk betinget. ●